

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіоназнавства
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В. о. декан факультету
геології, географії, рекреації і туризму
Катерина КРАВЧЕНКО

_____ 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА

рівень вищої освіти магістр
галузь знань С. Соціальні науки, журналістика,
інформація та міжнародні
відносини
спеціальність С6. Географія та регіональні
студії
освітня програма «Економічна, соціальна географія
та регіональний розвиток»
вид дисципліни вибіркова
факультет геології, географії, рекреації і
туризму

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«27» серпня 2025 року, протокол № 12

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Євгенія ТЕЛЕБЕНЄВА, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонаознавства імені Костянтина Немця

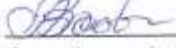
Протокол № 11 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Людмила НСМЕЦЬ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми Людмила КЛЮЧКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол № 7 від «27» серпня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Юлія ПРАСУЛ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма виробничої практики складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів за спеціальністю Сб. Географія та регіональні студії, ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток».

1. Опис виробничої практики

1.1. Метою практики є закріплення теоретичних знань студентів, оволодіння новими сучасними методами, формами організації та засобами науково-дослідницької діяльності, прийомами наукового аналізу географічних процесів; засвоєння і закріплення професійних навичок, застосування їх на конкретному робочому місці.

1.2. Основні завдання виробничої практики:

- закріплення студентами теоретичних знань, одержаних під час вивчення загальних та спеціальних курсів у відповідності до навчальних планів;
- формування у студентів професійних умінь та навичок проведення науково-дослідницької діяльності, застосування методології та методів географічних досліджень;
- збирання, систематизація та узагальнення статистичної інформації для її подальшого використання при виконанні кваліфікаційної роботи та особистих наукових досліджень студентів;
- проведення необхідних спостережень (анкетування, опитування) та експериментів, первинна обробка статистичних даних;
- апробація ідей та задумів наукового дослідження, що будуть виноситися на захист (підготовка до участі у наукових конференціях, конкурсах студентських наукових робіт та інших стипендіальних програмах);
- виконання конкретного обсягу роботи на робочому місці з метою закріплення професійних навичок;
- ознайомлення з роботою установи та організації.

1.3. Кількість кредитів: 6.

1.4. Загальна кількість годин: 180.

<i>1.5. Характеристика виробничої практики</i>	
Вибіркова	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-
Семестр	
2-й	-

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана виробнича практика.

Виробнича практика є важливою складовою професійної підготовки здобувачів вищої освіти, що спрямована на формування інтегральної компетентності – здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та прикладні проблеми у сфері економічної та соціальної географії, міського і регіонального розвитку, приймати обґрунтовані аналітичні та управлінські рішення в умовах невизначеності.

Загальні компетентності (ЗК): здатність застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності; уміння аналізувати, узагальнювати та інтерпретувати інформацію; навички критичного мислення і прийняття обґрунтованих рішень; здатність до самостійної роботи та організації

власної діяльності; уміння працювати в команді та ефективно комунікувати; здатність використовувати сучасні інформаційні технології, зокрема геоінформаційні системи; навички проведення досліджень; адаптивність до змін і відповідальність за результати діяльності.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК): здатність аналізувати просторову організацію суспільства, господарства та населення; уміння оцінювати соціально-економічний розвиток територій різного рівня; здатність застосовувати методи економіко-географічного аналізу у практичній діяльності; навички збору, обробки та аналізу статистичних і просторових даних; здатність використовувати геоінформаційні системи та картографічні методи для дослідження територій; уміння виявляти проблеми регіонального та міського розвитку і обґрунтовувати шляхи їх вирішення; здатність здійснювати моніторинг соціально-економічних процесів; уміння розробляти аналітичні матеріали, звіти та рекомендації для органів управління; здатність оцінювати вплив економічних, соціальних і екологічних чинників на розвиток регіонів; готовність до участі у плануванні та реалізації проєктів регіонального розвитку.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана науково-дослідницька практика.

Програмні результати навчання (ПР): застосовувати теоретичні знання з економічної та соціальної географії у вирішенні практичних завдань; аналізувати соціально-економічні процеси та просторову організацію територій; збирати, обробляти, систематизувати та інтерпретувати статистичні й просторові дані; використовувати геоінформаційні системи та сучасні інформаційні технології у професійній діяльності; оцінювати рівень розвитку регіонів і виявляти проблеми їх функціонування; обґрунтовувати пропозиції щодо вирішення проблем регіонального та міського розвитку; здійснювати аналітичну діяльність і готувати звіти, довідки, презентаційні матеріали; працювати в команді та ефективно комунікувати з фахівцями і представниками установ; дотримуватися професійної етики та відповідально ставитися до виконання завдань; адаптуватися до умов професійної діяльності та самостійно приймати рішення.

2. Організація практики та зміст діяльності студентів-практикантів

Зміст виробничої практики студентів освітнього рівня «магістр» визначається її метою. З одного боку, він передбачає збір статистичної інформації і проведення досліджень, необхідних для підготовки кваліфікаційної роботи, з іншого – включає в себе сукупність робіт, які необхідно виконати на робочому місці конкретної бази практики з метою підвищення професійно-кваліфікаційного рівня практиканта.

У якості бази виробничої практики виступають виробничі підприємства, заклади та інші установи, з яким укладено договір про проведення виробничої практики.

При проходженні практики студент-практикант зобов'язаний виконувати правила внутрішнього розпорядку підприємства, строго дотримуватися трудової дисципліни, приймати участь у громадському житті трудового колективу.

Щоденна робота студента-практиканта полягає у збиранні та вивченні інформаційних матеріалів за програмою практики, оформленні документації, заповнення щоденника виробничої практики, який видається студенту на початку практики.

Керівництво виробничою практикою здійснюється викладачами кафедри університету і призначеним фахівцем від підприємства та передбачає контролювання трудової дисципліни і виконання програми практики.

Під час проходження виробничої практики студенти знайомляться з:

- історією підприємства, його місцем розміщення та значенням для регіону;
- структурою підприємства, основними підрозділами;
- основними професійними обов'язками відповідно до посадової інструкції.

Під час виробничої практики передбачається обов'язкове виконання кожним студентом індивідуального завдання, яке видається керівником практики від університету.

Індивідуальне завдання. Кожному студенту на період виробничої практики видається індивідуальне завдання, яке тісно пов'язане з майбутньою кваліфікаційною роботою. Виконання індивідуального завдання передбачає наступне:

- розкриття теоретичних аспектів дослідження (аналіз понятійно-термінологічного апарату, характеристика чинників та факторів тощо);
- викладення методології та методів дослідження (розкриття методологічних основ дослідження, обґрунтування вибору вихідних даних для аналізу, опис основних етапів та конкретних методів дослідження);
- збір та первинний аналіз даних, побудова графічних та картографічних моделей, їх аналіз.

Виробнича практика проходить у три етапи – підготовчий, робота на робочому місці конкретної бази практики та камеральний.

Підготовчий етап передбачає проведення інструктажу студентів з техніки безпеки, ознайомлення студентів з програмою практики, затвердження конкретних напрямів досліджень відповідно до майбутньої кваліфікаційної роботи, роботу в Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харківській державній науковій бібліотеці імені В. Г. Короленка та інших організаціях з метою збору літературних джерел, статистичної інформації за темою кваліфікаційної роботи.

Другий етап (робота на робочому місці) включає закріплення теоретичних знань на практиці, оволодіння студентами навичок роботи за фахом, формування статистичної бази даних за темою кваліфікаційної роботи.

Камеральний етап передбачає виконання наступних видів робіт:

- систематизація та узагальнення літературних джерел, обробка статистичних даних;
- виконання індивідуального завдання, оформлення його у вигляді індивідуального звіту;
- складання звіту за результатами роботи на робочому місці.

3. Форми звітності студента про практику

По закінченню виробничої практики студенти повинні:

- здати заповнений щоденний практики з відмітками керівника з місця проходження практики;
- підготувати та скласти звіт про роботу на робочому місці;
- виконати індивідуальне завдання та презентувати отримані результати у вигляді звіту.

4. Норми оцінювання роботи студентів під час виробничої практики

Оцінка за практику виставляється з урахуванням роботи студентів на всіх її етапах.

Підсумки практики доповідаються керівником та обговорюються на засіданні кафедри.

5. Схема нарахування балів

Вид роботи	За звітну документацію	За захист результатів практики
Кількість балів	60 б.	40 б.

Розбаловка за видами роботи	Повнота розкриття актуальності теми дослідження – до 7 б.; Коректне визначення об'єкту та предмету дослідження – до 5 б.; Повнота розкриття методів дослідження – до 10 б.; Відповідність висновків меті та завданням дослідження – до 15 б.; Грамотність оформлення текстового матеріалу – до 6 б.; Якість оформлення графічного та картографічного матеріалу – до 10 б.	Якість та повнота розкриття теми дослідження під час виступу – до 10 б.; Якість дотримання структури презентації – до 10 б.; Дотримання часу відведеного на виступ – до 5 б.; Відповіді на запитання студентів та викладачів – до 10 б.; Участь у дискусії – до 5 б.
------------------------------------	--	--

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

6. Рекомендована література

1. Адміністративно-територіальний устрій України: Історія та сучасність / За ред. В. Г. Яцуби. – К. : Секретаріат Кабінету Міністрів України, 2002. – 269 с.
2. Барановський М. О. Наукові засади суспільно-географічного вивчення сільських депресивних територій України / М. О. Барановський. – Ніжин, 2009. – 396 с.
3. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування. – Т.1. Природно-техногенна (екологічна) безпека / За ред. Б. М. Данилишина. – К. : Наукова думка, 2008. – 391 с.
4. Возняк Г. В. Сучасні теорії та парадигми регіонального розвитку: практичний вимір для України [Електронний ресурс] / Г. В. Возняк // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – трав. (Вип. 5). – С. 671-677. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/138.pdf>
5. Голіков А. П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів : навч. посібник / А. П. Голіков. – К. : Знання, 2009. – 222 с.
6. Гудзеляк І. І. Географія населення : навч. посібник / І. І. Гудзеляк. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.
7. Гукалова І. В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація : монографія / І. В. Гукалова. – К., 2009. – 346 с.
8. Гудзь М. В. Інвестиційний механізм реалізації політики регіонального розвитку / М. В. Гудзь [Електронний ресурс] // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності'2010. – С. 75-82. – Режим доступу : <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/883/unprotected-18.pdf?sequence=1>
9. Дегтярьова І. Теорії регіонального розвитку та їх еволюція як основа сучасного регіонального управління [Електронний ресурс] / І. Дегтярьова // Вісник Національної академії державного управління. – 2010. – № 4. – С. 141-148. – Режим доступу :

<http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-4-20.pdf>

10. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2020/10/22/POSTANOVA_KMU_695_DSRR_2027.pdf
11. Джаман В. О. Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти : монографія / В. О. Джаман. – Чернівці : Рута, 2003. – 392 с.
12. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети / М. І. Долішній. – К. : Наукова думка, 2006. – 512 с.
13. Доценко А. І. Територіальна організація розселення (теорія та практика) / А. І. Доценко. – К. : Фенікс, 2010. – 536 с.
14. Дудник І. М. Суспільно-екологічне районування території (географічний підхід) : монографія / І. М. Дудник, І. В. Литовченко. – К. : ІМВ НАУ, 2011. – 189 с.
15. Електронна бібліотека авторефератів дисертацій [Електронний ресурс] // Електронний фонд Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу :
http://www.nbuv.gov.ua/_scripts/wwwi32.exe/%5Bin=_scripts/ep.in%5D
16. Закон України «Про засади державної регіональної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
17. Запотоцький С. П. Регіональна конкурентоспроможність: Суспільно-географічні засади формування : монографія / С. П. Запотоцький. – К. : Бізнес Медіа Консалтинг, 2012. – 424 с.
18. Захарченко В. І. Трансформаційні процеси у промислових територіальних системах України : монографія / В. І. Захарченко. – Вінниця : Гіпаніс, 2004. – 547 с.
19. Інноваційно-інвестиційна і технологічна безпека трансформації регіональних економічних систем / За ред. М. А. Хвесика. – К. : Наукова думка, 2013. – 487 с.
20. Ішук С. І. Промислові комплекси України. Наукові основи територіальної організації : навч. посібник / С. І. Ішук. – К. : Вид-во ПАЛИВОДА А.В., 2003. – 248 с.
21. Маруняк Є. О. Глобалізація та її вплив на розвиток регіонів України / Є. О. Маруняк. – К. : Реферат, 2007. – 224 с.
22. Мезенцев К. В. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність та поляризація : монографія / К. В. Мезенцев, Г. П. Підгрушний, Н. І. Мезенцева. – К. : Прінт сервіс, 2014. – 132 с.
23. Мезенцев К. В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку : монографія / К. В. Мезенцев. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2005. – 253 с.
24. Немець К. А. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі : монографія / К. А. Немець, Л. М. Немець. – Харків : ХНУ, 2013. – 225 с.
25. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
26. Офіційний сайт Децентралізація в Україні: нові можливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : decentralization.gov.ua
27. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/>
28. Пилипенко І. О. Методики суспільно-географічних досліджень (на матеріалах Херсонської області) : навч. посібник / І. О. Пилипенко, Д. С. Мальчикова. – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2007. – 112 с.
29. Підгрушний Г. П. Промисловість і регіональний розвиток України : монографія / Г. П. Підгрушний. – К. : Інститут географії НАН України, 2009. – 300 с.
30. Пістун М. Д. Регіональна політика України: суспільно-географічний аспект : монографія / М. Д. Пістун, К. В. Мезенцев, В. О. Тьорло. – К. : ВПЦ «Київський університет»,

2004. – 130 с.

31. Пістун М. Д. Сучасні проблеми регіонального розвитку : навч. посібник / М. Д. Пістун, А. Л. Мельничук. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2010. – 286 с.
32. Просторове планування у новому адміністративно-територіальному поділі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/admin/articles/12630.html>
33. Просторовий розвиток регіону: еволюція сучасних уявлень щодо сутності категорії / І. В. Міняйленко. // Ефективна економіка. - 2013. - № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_11_74
34. Просторовий розвиток України в глобальній візії / Є.О. Маруняк // Вісник Національної академії наук України. – 2020. - № 4. – С. 73-83. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/170008>
35. Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України / [за ред. С. Максименка]. – К. : Логос, 2000. – 171 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books/>
36. Регіональна політика: методологія, методи, практика / НАН України, Інститут регіональних досліджень; Відп. ред. М. Долишній. – Львів, 2001.
37. Регіональний розвиток та державна регіональна політика в Україні: стан та перспективи змін у контексті глобальних викликів та європейських стандартів політики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://surdp.eu/uploads/files/Analytical_Report_Main_part_UA.pdf
38. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / За ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.
39. Руденко В. П. Оцінка природно-ресурсного потенціалу України як основа менеджменту природоохоронної діяльності : монографія / В. П. Руденко, С. В. Руденко. – Чернівці : ЧНУ, 2014. – 248 с.
40. Смаль І. Економічна і соціальна географія України : навч. посібник / І. Смаль. – Ніжин Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2009. – 287 с.
41. Сонько С. П. Інфраструктура в умовах транзитивної економіки : монографія / С. П. Сонько, М. М. Скринько. – Харків : Екограф, 2004. – 256 с.
42. Сонько С. П. Просторовий розвиток соціо-природних систем: шлях до нової парадигми : монографія / С. П. Сонько. – К. : Ніка Центр, 2003. – 287 с.
43. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком : навч. посібник для вузів / Д. М. Стеченко. – К. : Вища школа, 2000. – 223 с.
44. Територіальна структура господарства і розселення населення в Україні / За ред. В. П. Нагірної. – К. : Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2010. – 280 с.
45. Топчієв О. Г. Планування території : навч. посібник / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова. – Херсон : Грін Д. С., 2014. – 268 с.
46. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики : навч. посібник / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2005. – 632 с.
47. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : колективна монографія / За ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. – К.: Видавництво «Фенікс», 2017. – 438 с. . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.geokiyv.org/pdf/Urban_Ukraine.pdf
48. Урядовий портал / Нормативно-правові акти / Розпорядження щодо визначення адміністративних центрів та затвердження територій громад областей, 12 червня 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/gromadas>
49. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії : монографія / О. І. Шаблій. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 296 с.